

Checklist gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998

Inhoudsopgave

1. Inleiding	pag. 3
2. Leeswijzer checklist gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998	pag. 4
3. Gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998	pag. 5
4. Geografische bepalingen	pag. 6
5. Oriëntatiefase	pag. 9
6. Fase verslechterings- en verstoringsstoets	pag. 13
7. Passende beoordeling	pag. 19
8. Algemene Tips	pag. 26
Bijlage I	pag. 27
Bijlage II	pag. 28
Bijlage III	pag. 30
Colofon	pag. 30

1. Inleiding

In oktober 2005 is de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 in werking getreden. De uitgangspunten van het gebiedenbeleid van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn zijn daarmee verankerd in de nationale wetgeving. Het vergunningstelsel van deze wet vervangt de huidige directe werking van de Vogel- en Habitatrichtlijn¹. Deze checklist dient als hulpmiddel voor initiatiefnemers van projecten, andere handelingen en plannen (hier verder aangeduid als projecten) bij toetsing aan de vergunningseisen van de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998.

Deze checklist is één van de hulpmiddelen die het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) uitbrengt om de inwerkingtreding van de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 zo soepel mogelijk te laten verlopen. De checklist dient bij voorkeur te worden gebruikt in combinatie met de andere hulpmiddelen en publicaties die in dit kader zijn ontwikkeld en uitgebracht, waaronder de Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998 (Zie hiervoor www.minlnv.nl/natuurwetgeving-hulpmiddelen-natuurwetgeving). De checklist heeft een praktische benadering. Het betreft geen officieel format en er wordt geen uitgebreide uitleg van ecologische en juridische aspecten gegeven. Het gebruik is vrijwillig en optioneel en dient ter hulp en illustratie. Aan de checklist zelf kunnen geen rechten worden ontleend.

Deze checklist richt zich op de uitgangspunten van gebiedsbescherming en niet op soortenbescherming. Daarvoor wordt naar de Flora- en faunawet verwezen (Zie hiervoor www.minlnv.nl/natuurwetgeving-Flora-en-faunawet).

De inhoud van deze checklist is onder andere gebaseerd op informatie uit de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998², de Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998³ (zie www.minlnv.nl/natuurwetgeving-hulpmiddelen-natuurwetgeving-handreikingen-en-brochures-Algemene-Handreiking-Natuurbeschermingswet-1998), beleidsdocumenten van de Europese Commissie⁴ en praktijkervaringen van ruimtelijke ordeningsprojecten die met gebiedsbescherming te maken hebben (gehad). Zie voor dit laatste het LEI-rapport Best Practices Vogel- en Habitatrichtlijn, J. Vader & S. Reinhard.

¹ Als de nationale wetgeving de internationale verplichtingen niet volledig heeft omgezet, kunnen de bepalingen uit de internationale verplichtingen direct van toepassing zijn.

² Wijzigingswet Natuurbeschermingswet 1998, 2005.

³ Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998, Den Haag, 2005.

⁴ Europese Commissie, Oxford Brookes University, Impact Assessment Unit, Assessment of plans and projects significantly affecting Natura 2000 sites, Methodological guidance on the provisions of Article 6(3) and (4) of the Habitats Directive 92/43/EEC, 2002.

Europese Commissie, Beheer van "Natura 2000"-gebieden, De bepaling van artikel 6 van de habitat (Richtlijn 92/43/EEG), Luxemburg, 2000.

2. Leeswijzer checklist gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998

De checklist 'gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998' beschrijft de fasen die worden doorlopen bij het vergunningenproces van de 'gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998'. Dit geeft u als initiatiefnemer een beeld van de stappen die u te wachten kunnen staan bij projecten, andere handelingen en plannen (in de ruimtelijke ordenings sfeer) welke mogelijk invloed kunnen hebben op een Natura 2000-(deel)gebied. Tevens geeft de checklist u een idee over de gegevens die u mogelijk moet aanleveren en biedt het u inzicht in de voorbereidingen die u kunt treffen voor de vergunningenprocedure.

Hoofdstuk 3 geeft een korte beschrijving van de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998.

Hoofdstuk 4 betreft de eerste fase van de procedure: de geografische bepaling. Met behulp van dit hoofdstuk kunt u geografisch bepalen waar uw project zich bevindt ten opzichte van de Natura 2000-gebieden.

De tweede fase is de oriëntatiefase, welke in hoofdstuk 5 aan de orde komt. Dit hoofdstuk vertelt u wanneer u contact kunt opnemen met het bevoegd gezag en welke informatie er van u kan worden verwacht en welke u eventueel ter voorbereiding op deze fase alvast kunt inventariseren.

Als uit de oriëntatiefase blijkt dat er een kans is dat uw project negatieve effecten heeft op een Natura 2000-(deel)gebied, moet u een verslechterings- en verstoringstoets of de passende beoordeling doorlopen. Hoofdstuk 6 beschrijft de verslechterings- en verstoringstoets en hoofdstuk 7 gaat in op de passende beoordeling. Beide hoofdstukken geven u een overzicht van stappen en informatiebehoeften die u in deze fasen kunt verwachten.

De checklist gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 is er vooral om u een beeld te geven van de procedure.

Deze checklist zal in de toekomst, mede op grond van ervaringen met de uitvoering van de 'gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998' in de praktijk worden geactualiseerd. Check op de website van LNV, de meest actuele versie.

3. Gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998

De Natuurbeschermingswet dateert uit 1967. Deze voldeed niet aan de verplichtingen van de internationale verdragen en de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. Daarom is het Nederlandse natuurbeschermingsrecht aangepast. In 2002 is de Flora- en faunawet van kracht geworden waarin de soortenbescherming is opgenomen en in oktober 2005 is de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 ten behoeve van de bescherming van natuurgebieden in werking getreden.

De gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 richt zich op gebieden die zijn aangewezen op basis van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Dit zijn de Natura 2000-gebieden. Natura 2000 is een samenhangend Europees netwerk van beschermde natuurgebieden. Naast de Natura 2000-gebieden is de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 ook van kracht voor de Beschermde Natuurmonumenten en op de gebieden die de minister van LNV heeft aangewezen ter uitvoering van internationale verdragen en verplichtingen, zoals de Wetlands. De Natura 2000-gebieden vormen in oppervlakte het overgrote deel van de drie typen beschermde gebieden. Daarom richt deze checklist zich alleen op Natura 2000-gebieden.

De gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 biedt onder andere de juridische basis voor vergunningverlening. De wet bepaalt dat projecten die de kwaliteit van de habitats kunnen verslechteren of die een verstorend effect kunnen hebben op de soorten, niet mogen plaatsvinden zonder vergunning. Bij ruimtelijke ingrepen dient er altijd te worden nagegaan of er een vergunning nodig is op grond van de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998.

In het vergunningetraject speelt het voorzorgsbeginsel een belangrijke rol. Het voorzorgsbeginsel houdt in dat alle aspecten die met een project samenhangen (zowel op zichzelf als in combinatie met andere projecten) en de instandhoudingsdoelstellingen in gevaar kan brengen, moeten worden onderzocht. Toestemming wordt alleen verleend als op basis van de beste wetenschappelijke kennis zekerheid kan worden verschaft dat het project de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar brengt. Bij twijfel wordt geen toestemming verleend.

Er is geen lijst van projecten waarvoor op grond van de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 een vergunning is vereist. In Bijlage 1 worden enkele voorbeelden gegeven.

4. Geografische bepaling

4.1 Ga na of het project zich in of nabij een Natura 2000-gebied bevindt

Zoek op de website van LNV (www.minlnv.nl/natuurwetgeving - hulpmiddelen natuurwetgeving - gebieden) of de locatie van het project in een Natura 2000-(deel)gebied ligt.

Als u twijfels heeft over de ligging van het project ten opzichte van het Natura 2000-(deel)gebied, kunt u contact opnemen met het bevoegd gezag. In de meeste gevallen is dat de provincie (zie box 4.1 voor adresgegevens van de provincies). Ook de directie Regionale Zaken van LNV (zie Bijlage 2 voor de telefoonnummers van de regiodirecties) kan u hierover informeren.

Provincie Drenthe

<http://www.drenthe.nl>, Westerbrink 1, postbus 122, 9400 AC Assen, tel: 0592-365218 dhr. B. Klijs

Provincie Flevoland

<http://www.flevoland.nl>, Visarenddreef 1, postbus 55, 8200 AB Lelystad, tel: 0320-265265, dhr. A. v/d Berg

Provincie Friesland

<http://www.fryslan.nl>, Tweebaksmarkt 52, postbus 20120, 8900 HM Leeuwarden, tel: 058-2925925, mw. M. Flipse

Provincie Gelderland

<http://www.gelderland.nl>, Markt 11, postbus 9090, 6800 GX Arnhem, tel: 026-3599566, dhr. T. Portgegijs

Provincie Groningen

<http://www.provinciegroningen.nl>, Martinikerkhof 12, postbus 610, 9700 AP Groningen, tel: 050-3164911, mw. I. van Dorp

Provincie Limburg

<http://www.limburg.nl>, Limburglaan 10, postbus 5700, 6202 MA Maastricht, tel: 043-3897333, dhr. L. Jansen

Provincie Noord-Brabant

<http://brabant.nl>, Brabantlaan 1, postbus 90151, 5200 MC 's-Hertogenbosch, tel: 073-6812138, dhr. H. Hollander / mw. E. Ruissen

Provincie Noord-Holland

<http://www.noord-holland.nl>, Dreef 3, postbus 123, 2000 MD Haarlem, tel: 023-54143143, mw. L. van Bakel (vergunningverlening) / dhr. T. Eggenhuizen (beleid)

Provincie Overijssel

<http://www.prv-overijssel.nl>, Luttenbergstraat 2, postbus 10078, 8000 GB, Zwolle, tel: 038-4252525, dhr. Mensink

Provincie Utrecht

<http://www.provincie-utrecht.nl>, Pythagoraslaan 101, postbus 80300, 3508 TH Utrecht, tel: 030-2589111, dhr. Zuidema/ dhr. Van der Wal

Provincie Zeeland

<http://www.zeeland.nl>, Abdij 6, postbus 6001, 4330 LA Middelburg, tel: 0118-631700, dhr. B. Bouman

Provincie Zuid-Holland

<http://www.pzh.nl>, Zuidhollandplein 1, postbus 90602, 2509 LP, Den Haag, tel: 070-4417373, dhr. G. de Jong

Box 4.1 Adresgegevens provincie

Als het project zich in een Natura 2000-(deel)gebied bevindt, gaat u naar hoofdstuk 5: de oriëntatiefase.

Als het project zich niet in een Natura 2000-(deel)gebied bevindt, gaat u naar stap 4.2.

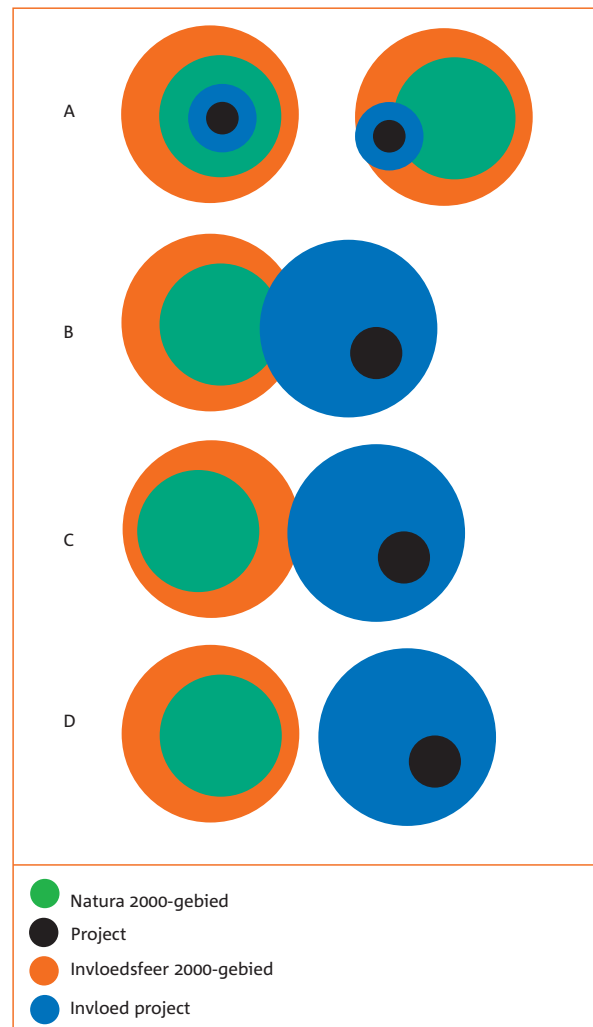
4.2 Ga na of het project invloed kan uitoefenen op een Natura 2000-gebied op afstand

Als een project niet in een Natura 2000-(deel)gebied plaatsvindt, kan het mogelijk toch schade aanbrengen aan een Natura 2000-(deel)gebied (direct aan het gebied zelf of aan de invloedssfeer ervan). Sommige ingrepen, zoals grondwateronttrekking, kunnen zelfs over een grote afstand invloed uitoefenen. Dit wordt ook wel externe werking genoemd (zie figuur 4.1). Ook kan het project mogelijk schadelijke gevolgen hebben in combinatie met andere projecten. Dit wordt cumulatie genoemd. U dient na te gaan of dit mogelijk is voor uw project geldt.

Als u het idee heeft dat er mogelijk sprake is van externe werking of cumulatie, neemt u contact op met het bevoegd gezag en wordt er overgegaan op de oriëntatiefase. Bij twijfel neemt u altijd contact op met het bevoegd gezag.

Als het project zich buiten het Natura 2000-(deel)gebied bevindt en er is geen sprake van mogelijke externe werking of cumulatie, dan is er geen vergunning op grond van de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 nodig. Bij twijfel neemt u altijd contact op met het bevoegd gezag. Er moet altijd wel worden nagegaan of er een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet nodig is (zie www.minlnv.nl/natuurwetgeving-hulpmiddel-en-natuurwetgeving-soorten).

Figuur 4.1 geeft de mogelijke invloedssferen van een project aan ten opzicht van een Natura 2000-gebied.

Figuur 4.1. Overzicht van situaties waarbij een project mogelijk invloed kan hebben op een Natura 2000-gebied

Situatie A: het project vindt (gedeeltelijk) in het Natura 2000-(deel)gebied plaats. Er is sprake van mogelijke directe invloed (directe werking) op het Natura 2000-(deel)gebied. Neem contact op met het bevoegd gezag. De oriëntatiefase gaat van start.

Voorbeeld: de bouw van een bezoekerscentrum in een Natura 2000-gebied.

Situatie B: het project vindt buiten het Natura 2000-(deel)gebied plaats. Er kan mogelijk sprake zijn van directe externe werking op het Natura 2000-gebied. Neem contact op met het bevoegd gezag. De oriëntatiefase gaat van start.

Voorbeeld: de aanleg van een weg langs een Natura 2000-gebied. De weg kan geluidsoverlast veroorzaken in het Natura 2000-gebied.

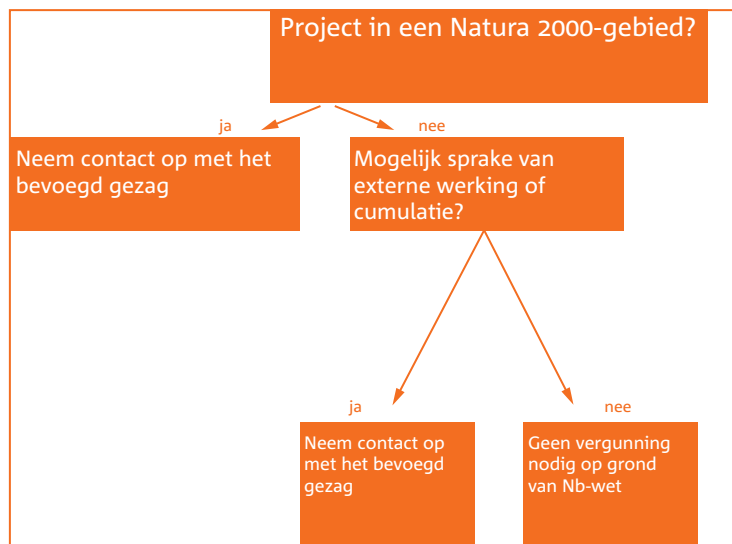
Situatie C: het project vindt buiten het Natura 2000-(deel)gebied plaats. Er kan mogelijk sprake zijn van externe werking op de invloedssfeer van het Natura 2000-gebied (indirecte externe werking) en daarmee kan het project indirect schade aanrichten aan het Natura 2000-(deel)gebied. Neem contact op met het bevoegd gezag. De oriëntatiefase gaat van start.

Voorbeeld: het bouwrijp maken van een weiland dat als foerageergebied door ganzen uit het Natura 2000-gebied wordt gebruikt, kan het welzijn van de soorten waarvoor het Natura 2000-gebied is aangewezen beïnvloeden.

Situatie D: het project valt buiten het Natura 2000-(deel)gebied en heeft geen mogelijke invloed op het Natura 2000-(deel)gebied.

Voorbeeld: de bouw van een woning binnen de bebouwde kom.

Figuur 4.2 geeft een overzicht van de fase geografisch bepaling.

Figuur 4.2: Geografisch bepaling project

5. Oriëntatiefase

Inleiding

U gaat de oriëntatiefase in als u niet met zekerheid kunt stellen dat uw project geen negatieve effecten zal hebben voor een Natura 2000-(deel)gebied. De fase houdt in dat u, in overleg met het bevoegd gezag, nagaat of het project mogelijk significant negatieve effecten en/of gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied. Negatieve effecten betekent in dit kader: aantasting van de natuurlijke kenmerken van het gebied en verslechtering van de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten, dan wel de verstoring van soorten. In het vervolg wordt over (significant) negatieve effecten gesproken. Het is een globale toetsing, waarmee een indicatie wordt verkregen over de mogelijke negatieve effecten en geeft daarmee inzicht in welke procedurele stappen wel en niet noodzakelijk zijn. Daarmee verkrijgt u een globaal overzicht van wat u in de komende tijd kunt verwachten aan mogelijk onderzoek, procedures, tijd en kosten. Vooral als een project zich nog in een vroegtijdig onuitgewerkt stadium bevindt, helpt het u de kansen op succesvolle realisering in te schatten. U kunt dan, zonder al veel kosten te hebben gemaakt, uw project aanpassen, uitstellen of verplaatsen.

De oriëntatiefase is niet verplicht en kent ook geen officieel format. Raadpleeg ook hoofdstuk 4 Oriëntatiefase in de Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998 van LNV (www.minlnv.nl/natuurwetgeving - hulpmiddelen natuurwetgeving - handreikingen en brochures).

5.1 Neem contact op met het bevoegd gezag

In de meeste gevallen bestaat het bevoegd gezag uit de Gedeputeerde Staten van de provincie waarin het Natura 2000-(deel)gebied zich bevindt. In grensgebieden heeft u te maken met meerdere provincies. U zet uiteen wat voor project u wilt uitvoeren, met welk doel, hoe en op welke locatie. Soms kan het bevoegd gezag op voorhand stellen dat er geen vergunning nodig is op grond van de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998. Dit kan het geval zijn als het bevoegd gezag met zekerheid kan stellen dat het project geen gevolgen voor het Natura 2000-(deel)gebied kan hebben (bijvoorbeeld op basis van ervaring met vergelijkbare projecten). Als dit niet het geval is, moet de invloed van het project globaal worden onderzocht. Het bevoegd gezag kan u vertellen welke informatie c.q. onderzoeken hiervoor nodig zijn. Het is raadzaam om voordat u de oriëntatiefase ingaat al enige basisgegevens te hebben geïnventariseerd waarmee u de eerste communicatie richting het bevoegd gezag kunt onderbouwen. Daarna zullen onder andere de volgende stappen aan de orde komen.

5.2 Projectbeschrijving

Omschrijf het doel van het project. Het is essentieel dat het belang van de ingreep helder wordt gemotiveerd.

Bijvoorbeeld:

Uitbreiding van een bestaand particulier kassencomplex op locatie x op 200 meter van Natura 2000-gebied y. 5 ha tuinbouwgrond wordt omgezet in kassen met als doel verandering van volle grond teelt naar kassenteelt. Hier is meer vraag naar in de markt, waardoor de omzet van het bedrijf op termijn kan worden behouden en daarmee het voortbestaan van het bedrijf wordt veilig gesteld. Er zal onder andere gebruik worden gemaakt van assimilatiebelichting.

Geef een informatieoverzicht van het project. Om dit te kunnen doen moet op

globale wijze informatie over de activiteit worden verzameld. In de meeste gevallen kunt u dat zelf, bijvoorbeeld aan de hand van bouwplannen. Er is geen limitatieve lijst van benodigde informatie. U kunt een indicatie van de benodigde informatie aan het bevoegd gezag vragen. Geef in ieder geval een indicatie van de volgende onderdelen, voor zover deze bekend zijn:

- Locatie (indien nog niet vastgesteld: de mogelijke locaties);
- Afstand tot Natura 2000-(deel)gebied;
- Type project (bijvoorbeeld ontwikkeling van een glastuinbouwcomplex);
- Afmetingen;
- Omschrijving uiterlijk;
- Onderdelen van uitvoering (bijvoorbeeld ontgroning, heiwerkzaamheden, fundering, plaatsing skelet, etc. (inclusief duur van iedere activiteit);
- Gebruik van apparatuur tijdelijk en permanent (bulldozers, vrachtwagens, pneumatische hamers, etc.);
- Intensiteit van verkeer;
- Planning.

Indien het project zich nog in een planfase bevindt, ga dan uit van de meest uitgebreide activiteit (het zogenaamde worst case scenario).

Het verdient aanbeveling om meteen globaal te inventariseren of er alternatieven en/of mitigerende maatregelen mogelijk zijn (zie hoofdstuk 7 passende beoordeling voor alternatievenonderzoek en mitigatie).

5.3 Informatie Natura 2000-gebied

Zoek uit welke beschermde natuurwaarden in het Natura 2000-(deel)gebied aanwezig zijn. In principe is dit af te leiden uit de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied. Voor sommige gebieden zijn deze nog niet vastgesteld. In dat geval kunnen ze voor de Vogelrichtlijngebieden worden afgeleid uit de aanwijzingsbesluiten en voor de Habitatrichtlijngebieden uit de soorten en typen waar het gebied voor is aangemeld. De aanwijzingsbesluiten en instandhoudingsdoelstellingen vormen het referentiekader voor de beoordeling van projecten en de daaraan verbonden vergunningverlening.

Op de website van LNV is informatie over de Natura 2000-gebieden te vinden (www.minlnv.nl/natuurwetgeving - hulpmiddelen natuurwetgeving - gebieden - Natura 2000-gebieden of hulpmiddelen natuurwetgeving - soorten in wetgeving en beleid). De informatie over de Vogelrichtlijngebieden is het meest uitgebreid. Die van de Habitatrichtlijngebieden zal in de loop der tijd worden aangevuld. Per Vogelrichtlijngebied vindt u: de begrenzing, de voorkomende soorten, een gebiedsbeschrijving, de betekenis van het gebied voor de Vogelrichtlijn, het vogelgebruik en het aanwijzingsbesluit. Voor de Habitatrichtlijngebieden vindt u in ieder geval de voorkomende habitattypen en soorten en enige andere informatie. Kopieer de benodigde gegevens.

U kunt daarnaast ook vrijblijvend nagaan of er bij andere instanties actuele gegevens zijn over de natuurwaarden in het gebied (zie Bijlage 2 voor suggesties van instanties waar u hiervoor terecht kunt en u kunt informatie vinden op de website van LNV: www.minlnv.nl/natuurwetgeving - hulpmiddelen natuurwetgeving - gebieden of hulpmiddelen natuurwetgeving - soorten in wetgeving en beleid - links). Vooral de lokale natuur- en milieuorganisaties hebben vaak bruikbare kennis omdat zij de locaties vaak goed kennen. Een vroegtijdig contact met deze organisaties kan ook het verdere verloop van het project positief beïnvloeden. Tevens vergroot een bezoek aan de locatie (bijvoorbeeld samen met een beheerder) het inzicht in de (on)mogelijkheden van het project.

5.4 *Neem contact op met locale/regionale actoren*

Het is aanbevelenswaardig om in een zo vroeg mogelijk stadium andere actoren op de hoogte te stellen van het project. (Dit is uiteraard afhankelijk van het type project en de mogelijke impact ervan. Voor de bouw van een woning is dit minder relevant dan bijvoorbeeld voor de ontwikkeling van een hotel). Hierbij valt te denken aan betrokken overheden, milieu- en natuurorganisaties, omwonenden. Een goede en tijdige communicatie draagt bij aan draagvlakontwikkeling en kan bezwaarprocedures in een later stadium voorkomen. Tevens kan de kennis van sommige organisaties zoals de ecologische kennis van natuurorganisaties van nut zijn.

5.5 *Quickscan van de mogelijke effecten van het project op de natuurwaarden*

Schat globaal de mogelijke effecten op de natuurwaarden als gevolg van het project in. Maak hierin onderscheid in tijdelijke en permanente factoren en de daarbij behorende gevolgen. Het is niet de bedoeling dat er een uitgebreid kwantitatief onderzoek wordt uitgevoerd. Een kwalitatief onderzoek volstaat. Het gebruiken van een kruistabel waarin de beschermde natuurwaarden worden afgezet tegen de mogelijke versturende effecten van het project kan daarbij handig zijn. (Zie hiervoor ook box 9 in hoofdstuk 4 van de Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998). Veel voorkomende versturende factoren zijn: oppervlakteverlies, verdroging, geluid, licht, barrièrewerking en versnippering. Deze stap kan het beste door een expert worden uitgevoerd. Benadruk daarbij dat het om een quickscan gaat. Verschillende bureaus en organisaties in Nederland hebben zich gespecialiseerd in natuuronderzoek. U kunt onder andere informeren bij de Vereniging Netwerk Groene Bureaus (zie Bijlage 2 voor gegevens).

Hierbij moet ook rekening worden gehouden met cumulatie en externe werking. Bij cumulatieve effecten is het voldoende om uit te gaan van plannen en projecten waarover al een definitief besluit is genomen. Hier kan informatie over worden gevonden bij de betrokken gemeenten.

Maak een overzicht van de mogelijke effecten, zowel tijdelijk als permanent. Dit overzicht biedt meteen aangrijpingspunten om na te denken over mogelijke mitigerende maatregelen. Als u daar al een idee over heeft, kunt u deze ook opnemen in het gegevensbestand. (In het voorbeeld hieronder kunnen bijvoorbeeld verduisteringsschermen als mitigerende maatregel worden opgenomen). Soms werkt het verhelderend om de gegevens cartografisch weer te geven (de locatie van het project, de invloedssfeer van de versturende effecten, de ecologische gegevens en eventueel andere plannen en projecten). U kunt ook het kaartmateriaal op de website van LNV gebruiken (zie www.minlnv.nl/natuurwetgeving - hulpmiddelen natuurwetgeving - gebieden - Natura 2000-gebieden - selecteer het betrokken gebied - kaart Natura 2000-gebied).

Een samenvattend voorbeeld:

De extra kassen met assimilatiebelichting kunnen 's nachts de nachtrust van de volgende vogelsoorten verstoren: purperreiger en roerdomp, als de kassen 's nachts worden belicht. Verder is er geen kans op significante gevolgen voor andere habitats en soorten.

5.6 *Overdracht van de informatie aan het bevoegd gezag*

U draagt alle benodigde informatie over aan het bevoegd gezag. Zorg ervoor dat de informatie schriftelijk is vastgelegd en houd het geheel kort en overzichtelijk. Onderbouw de resultaten, vermeld informatiebronnen en methodiek. Zorg ervoor dat alles controleerbaar is. Er is geen officieel format voor aanlevering van de informatie en er is geen officiële lijst met gewenste informatie. U kunt denken aan

de volgende onderdelen:

- Overzicht van de relevante ecologische en geografische gegevens van het Natura 2000-(deel)gebied;
- Omschrijving van het project, inclusief voorgestelde mitigerende maatregelen;
- Overzicht van de versturende factoren en mogelijke negatieve effecten;
- Kaarten;
- Bijlagen met overige gegevens.

Het bevoegd gezag stelt vast of de aangeleverde informatie voldoende is. Als dat niet het geval is, volgt er een verzoek om aanvullende informatie.

5.7 Beoordeling bevoegd gezag

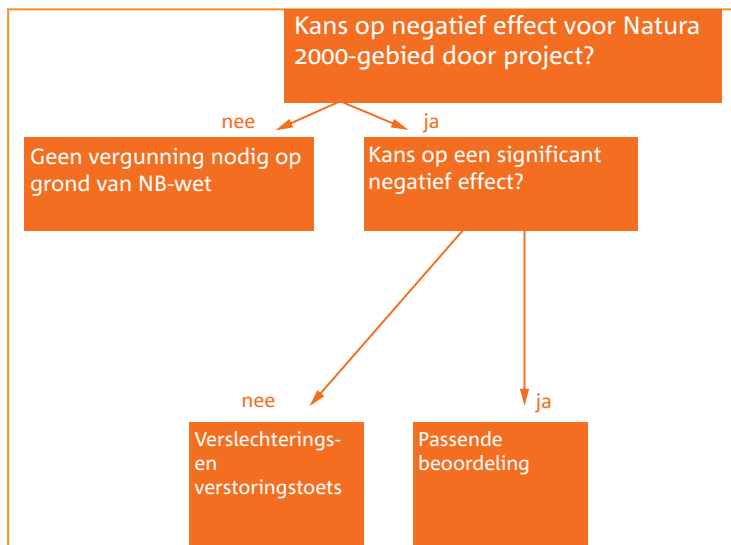
Wanneer de gegevens voldoende worden geacht, beoordeelt het bevoegd gezag of er sprake is van een mogelijk negatief effect op het Natura 2000-(deel)gebied.

Als er geen sprake is van een negatief effect is er geen vergunning op grond van de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 nodig. Als er sprake is van een mogelijk negatief effect, is er wel een vergunning noodzakelijk en dient de vergunningsprocedure te worden gestart.

Als het om een mogelijk negatief effect gaat, dat zeker niet significant is, dan moet er een verslechterings- en verstoringstoets worden uitgevoerd. U gaat verder met de fase verslechterings- en verstoringstoets.

Gaat het om een mogelijk significant negatief effect dan is een passende beoordeling nodig. U gaat verder met de fase passende beoordeling. Significant betekent hier dat het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen in gevaar kan komen.

Figuur 5.1 geeft een overzicht van de oriëntatiefase.

Figuur 5.1: Oriëntatiefase

6. Fase verslechterings- en verstoringstoets

De verslechterings- en verstoringstoets is een vervolg op de oriëntatiefase. Uit de oriëntatiefase is gebleken dat er een kans is dat uw project negatieve effecten (niet-significant⁵) zal hebben op de natuurwaarden in het Natura 2000-(deel)gebied. In de verslechterings- en verstoringstoets wordt onderzocht of deze kans reëel is. Er wordt nagegaan of het project een verslechtering van de natuurlijke habitats of habitats van soorten tot gevolg kan hebben of een verstorend effect op de soorten kan hebben. In principe worden dezelfde typen gegevens aangeleverd als in de oriëntatiefase. Neem deze gegevens als uitgangspunt en maak dit bestand uitgebreider, gedetailleerder en actueler. Een globaal onderzoek zoals in de oriëntatiefase volstaat niet meer.

Raadpleeg ook hoofdstuk 5 Vergunningverlening via een verslechterings- en verstoringstoets in de Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998 van LNV (www.minlnv.nl/natuurwetgeving - hulpmiddelen natuurwetgeving - handreikingen en brochures).

6.1 Neem contact op met het bevoegd gezag

Informeer bij het bevoegd gezag welke gegevens het verwacht, of er een gewenst format is, welke mate van gedetailleerdheid er wordt verwacht en vraag naar het tijdsplan van de procedure. Het bevoegd gezag kan u voorstellen om met een conceptaanvraag of conceptverzoek te werken.

6.2 Gegevensverzameling en effectanalyse

In principe worden dezelfde stappen doorlopen als in de oriëntatiefase. Laat deze stappen bij voorkeur door experts uitvoeren (ecologen, hydrologen, aannemers, bouwtechnisch ingenieurs, etc., afhankelijk van het type ingreep). Neem in ieder geval de volgende elementen in dit onderdeel op: gebiedsbeschrijving, ecologische analyse, aanleiding en doel, uiteenzetting van het project, effectinventarisatie, effectstudie en effectbeoordeling. Ga bij voorkeur ook in op mitigatie.

Gebiedsbeschrijving

Maak een gebiedsbeschrijving (het onderzoeksgebied bestaat uit het plangebied met effectgebied en betrokken Natura 2000-(deel)gebied(en)). Neem in ieder geval de volgende elementen in de planbeschrijving op:

- Beschrijving locatie (inclusief gebruik);
- Beschrijving omgeving;
- Gegevens Natura 2000-(deel)gebied;
- Voeg een kaart toe als bijlage met alle relevante elementen.

Ecologische analyse

Voer een ecologische analyse uit. Dit is een overzicht van alle aanwezige (en gewenste) natuurwaarden, de kwaliteit ervan, de verspreidings- en populatiedynamiek, foerageerlocaties en -eigenschappen, rustplaatsen, voortplantingsplaatsen en de kritische waarden per soort en/of habitat in het plangebied. Het overzicht kan worden opgesteld op basis van bestaande gegevens en veldbezoeken op verschillende tijdstippen. De ecologische waarden moeten worden gerelateerd aan overige gebieden (in Nederland) om conclusies te kunnen trekken over de staat van instandhouding. Geef alles ook, indien dat mogelijk is, op kaarten weer. Deze informatie kan eventueel ook worden gebruikt voor ontheffingsaanvragen in het kader van de Flora- en faunawet.

⁵ Bij kans op negatief significante effecten gaat u verder met de fase passende beoordeling. Significante betekent dat uw project het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen in gevaar kan brengen.

Aanleiding en doel

Beschrijf de motivatie van het project. De uitgebreidheid hiervan is afhankelijk van het project. Uit deze beschrijving moet duidelijk worden welke wens/probleem er aan ten grondslag ligt en hoe het project aan de realisatie/oplossing hiervan kan bijdragen. Probeer de doelstelling zo concreet mogelijk te omschrijven. Maak hierbij onderscheid in redenen van sociaal, economisch, milieukundig, veiligheids- en gezondheidsbelang. Het niveau van het doel: individueel, lokaal, regionaal, nationaal of Europees, moet uit de beschrijving kunnen worden afgeleid.

Voor een klein particulier project met beperkte invloed, zoals de uitbreiding van een camping, is een beknopte motivatie veelal voldoende.

Bijvoorbeeld:

Er heeft een vraagverschuiving van tentplaatsen naar caravanplaatsen plaatsgevonden. Tevens worden de caravans groter. Daardoor heeft camping x, aan de rand van Natura 2000-gebied y behoefte aan uitbreiding van het kampeerterrein met 4 ha. Men wil meteen de voorzieningen uitbreiden en moderniseren zodat deze beter aan de eisen van de tijd voldoen. Beide ingrepen zijn noodzakelijk om met andere aanbieders te kunnen concurreren en dus om het bedrijf in de toekomst voort te kunnen zetten.

Er is in het voorbeeld geen sprake van een dwingende reden van groot openbaar belang. Het gaat hier om het belang van een afzonderlijk bedrijf.

Voor een project met mogelijk grote gevolgen, zoals de ontwikkeling van een windmolenpark of aanleg van haveninfrastructuur dient de motivatie zeer uitgebreid te zijn. Uit de motivatie moet in principe zijn te herleiden of er sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang. Dijkverzwaring om overstromingsgevaar tegen te gaan, is bijvoorbeeld een dwingende reden van groot openbaar belang. Het veiligstellen van regionale werkgelegenheid, echter is afhankelijk van de onderbouwing en mogelijke alternatieven. Er zijn geen maatstaven voor wat als dwingende reden van groot openbaar belang geldt.

Uiteenzetting van het project

Evenals in de oriëntatiefase dienen alle onderdelen van het project te worden uiteengezet. Echter in deze fase is er detaillering vereist (zie 5.2). Verwerk hier ook de motivatie voor de locatiekeuze in. De motivatie kan onder andere gebaseerd zijn op:

- Eigendom van de grond;
- Het project vindt al op de locatie plaats (bijvoorbeeld in geval van uitbreiding);
- Nabijheid van andere activiteiten (bijvoorbeeld toeleverancier);
- Geschikte natuurlijke omstandigheden (bijvoorbeeld ondergrond, aanwezigheid van vaarwater, koelwater);
- Geschikte bestemming is aanwezig;
- Gebrek aan geschikte andere locaties;
- Het project moet op de gewenste locatie plaatsvinden (bijvoorbeeld in het kader van veiligheid, zoals dijkaanleg of -verzwaring).

Effectinventarisatie

Maak een analyse van de mogelijke versturende en qualiteitaantastende factoren die tijdelijk en permanent kunnen optreden als gevolg van het project. De in de oriëntatiefase gemaakte kruistabel (zie paragraaf 5.5) kan als basis dienen.

Effectstudie

Koppel de geïdentificeerde factoren aan de aanwezige natuurwaarden en onderzoek welke mogelijke effecten het project kan hebben op het Natura 2000- (deel)gebied.

Besteed onder andere aandacht aan:

- Regeneratievermogen van de natuurlijke omgeving;
- Het bereik van het effect;
- Complexiteit;
- Frequentie;
- Duur;
- Waarschijnlijkheid;
- Tijdstip waarop de effecten kunnen optreden.

Bijvoorbeeld:

Effecten kunnen zich direct bij het verrichten van de ingreep voordoen.

Bijvoorbeeld verandering van morfologie door het opspuiten van zand.

Effecten kunnen na langere tijd zichtbaar worden. Bijvoorbeeld verandering van morfologie door erosie welke door de activiteit optreedt.

Effecten kunnen optreden door het gebruik van de activiteit. Bijvoorbeeld een toename van scheepsbewegingen na uitbreiding van een haven.

Afhankelijk van het project kunnen hier verschillende methoden voor worden gebruikt, waaronder:

- Gebruik van bestaande effectanalyses;
- Rekenmodellen (met name geschikt voor analyse van veranderingen van abiotische kenmerken);
- Scenario-ontwikkeling;
- Praktijkvoorbeelden;
- Expert judgement.

Effectbeoordeling

Bepaal of er kans is op verslechtering van de kwaliteit van de habitats en/of er verstoring van soorten kan optreden en bepaal de mate van verslechtering en verstoring in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen. Als er kans is op negatieve effecten, ga dan na of er mogelijkheden voor mitigatie zijn.

Mitigatie

Als uit de effectbeoordeling blijkt dat er kans is op negatieve effecten, kunt u onderzoeken of er mitigerende maatregelen kunnen worden toegepast om deze effecten te voorkomen of te verzachten.

Er bestaat een grote hoeveelheid aan mogelijke mitigerende maatregelen. In principe is iedere toepassing die een schadelijk effect op natuurwaarden kan opheffen of verminderen een mitigerende maatregel. Het is dan ook niet mogelijk om een limitatieve lijst van mogelijke mitigerende maatregelen te geven. Ze zijn afhankelijk van het betreffende project en het mogelijke effect daarvan. Er zullen een aantal typen als voorbeeld worden gegeven. Neem bij de inventarisatie van mogelijke mitigerende maatregelen altijd de verstoringen en mogelijke effecten als uitgangspunt. Ga per effect na of er mogelijkheden zijn die het effect kunnen opheffen of verminderen. Hanteer de volgende hiërarchie:

- Vermijden van effecten bij de bron;
- Verminderen van effecten bij de bron;
- Bestrijden van effecten op het beschermde gebied;
- Bestrijden van effecten op de beschermde soort of habitat.

Bijvoorbeeld:

- Geluid: aanleg geluidsschermen, overdekken van de activiteit;
- Lichtverstoring: gebruik van verduisteringsschermen, gebruik van bewegingssensoren;
- Verstoring van winterslaap, broedperiode: seizoensgebonden aanleg;
- Verstoring van broedlocaties: ontwikkeling van vervangende broedmogelijkheden, zoals nestkasten;
- Achteruitgang kwantiteit van habitatype en leefgebied: aanleg verbindingzones met andere gebieden;

- Verdroging: retourbemaling om grondwaterpeil in stand te houden;
- Barrièrewerking: aanleg verbindingen zoals tunnels, viaducten, vistrappen;
- Aantasting van een natuurlijk habitat: ontwikkeling van een vervangende habitat, zoals de ontwikkeling van een paddenpoel;
- Aantasting van flora: verplaatsen van flora

Voorbeeld:

De aanleg van een stuk snelweg heeft de storende factor “Achteruitgang ruimtelijke samenhang” en heeft een negatief effect op de aanwezige natuurwaarden. Daarom wordt een aantal mitigerende maatregelen getroffen die de werking van deze storende factor kunnen verzachten en/of wegnemen. De maatregelen betreffen onder andere:

- Aanleg ecoviaduct ten behoeve van dassen, amfibieën, reeën en kleine zoogdieren;
- Aanleg van dassentunnels en andere faunatunnels;
- Aanleg van dassenrasters;
- Aanleg van een zandstrook in de fietstunnel ten behoeve van kleine zoogdieren en reeën;
- Aanleg van een kleischerm om aantasting van de kwelsituatie te voorkomen;
- Aanleg natuurvriendelijke oevers bij de overkluizing⁶.

Ook kan het project worden aangepast. Bijvoorbeeld:

- Buiten broedseizoen, winterslaapseizoen handelen;
- Gebruik van andere apparatuur;
- Aanpassing van ontwerp;
- Gefaseerde ontwikkeling;
- Gefaseerde werking.

Ga per maatregel na of ze als realistisch beschouwd kunnen worden. Doe dit aan de hand van:

- Kosten;
- Fysieke (on)mogelijkheden (kan er wel een tunnel onder de infrastructuur worden aangelegd?);
- Benodigde vergunningen;
- Proceduretijd;
- Ontwikkelingstijd;
- Draagvlak.

Bepaal de mitigerende werking: in hoeverre wordt een effect opgeheven/verzacht. Maak een kosten-batenanalyse per maatregel. Maak een ontwerp voor de gewenste mitigerende maatregelen, leg de werking uit en geef aan hoe hierdoor negatieve effecten worden opgeheven. Voeg ook reële planning voor realisatie toe.

Voorbeeld:

Om aan de behoefte aan extra spuicapaciteit te voldoen, is onderzocht of er een nieuw spuumiddel kan worden aangelegd. Deze ingreep zal effecten kunnen hebben op de natuurwaarden in verschillende Natura 2000-gebieden. Er is onderzocht welke mitigerende maatregelen mogelijk zijn om deze effecten zoveel mogelijk op te heffen. De effecten worden als uitgangspunt genomen, op basis daarvan worden mogelijkheden voor mitigatie onderzocht. Tevens is onderzocht of gecontroleerde spui als mitigerende maatregel kan worden ingezet.

Voorbeelden van mogelijkheden zijn:

- Het inzetten van lozingen in het geleiden van vissen naar en door de spuiwerken (ter verbetering van kwaliteit van ecosysteem);
- Spuiwater zoveel mogelijk gespreid in de tijd lozen (ter vermindering van verstoring van de visgeleiding);
- Aanplant van zeegras;
- Het vormen van een baai waar ook in perioden met kleine afvoeren nog

⁶ www.aanlega50.nl

voldoende zoetwater achterblijft om te voorkomen dat de hele baai zout wordt en bij de volgende spui weer zoet⁷.

6.3 Vergunningaanvraag

Dien de aanvraag voor de vergunning op grond van de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 in bij het bevoegd gezag. Lever daarbij de benodigde gegevens uit de eerdere stappen aan. Zoals eerder gesteld, is er geen officieel format voor het aanleveren van de informatie voor de verslechtings- en verstoringstoets. De informatie moet schriftelijk worden aangeleverd en het geheel moet controleerbaar zijn. Geef de resultaten waar mogelijk ook cartografisch weer en geef aan van welke aannames is uitgegaan. Beschrijf de onderzoeken en gehanteerde methoden. Het is voor het bevoegd gezag handig als er een heldere verstaalslag wordt gemaakt van de wetenschappelijke studies die ten behoeve van de verslechtings- en verstoringstoets zijn uitgevoerd. Deze verstaalslag kan als hoofddocument worden aangeleverd en de wetenschappelijke onderzoeken kunnen als bijlagen of achtergrondmateriaal worden toegevoegd.

6.4 Beoordeling

Het bevoegd gezag bekijkt of de informatie voldoende is om een beoordeling op te baseren. Als de informatie onvoldoende is, wordt u verzocht om deze aan te vullen. Hierbij wordt wel rekening gehouden met de positie van de initiatiefnemer. Er wordt informatie gevraagd waar hij redelijkerwijs de beschikking over kan krijgen. Als u niet aan dit verzoek voldoet, wordt de aanvraag buiten behandeling gelaten.

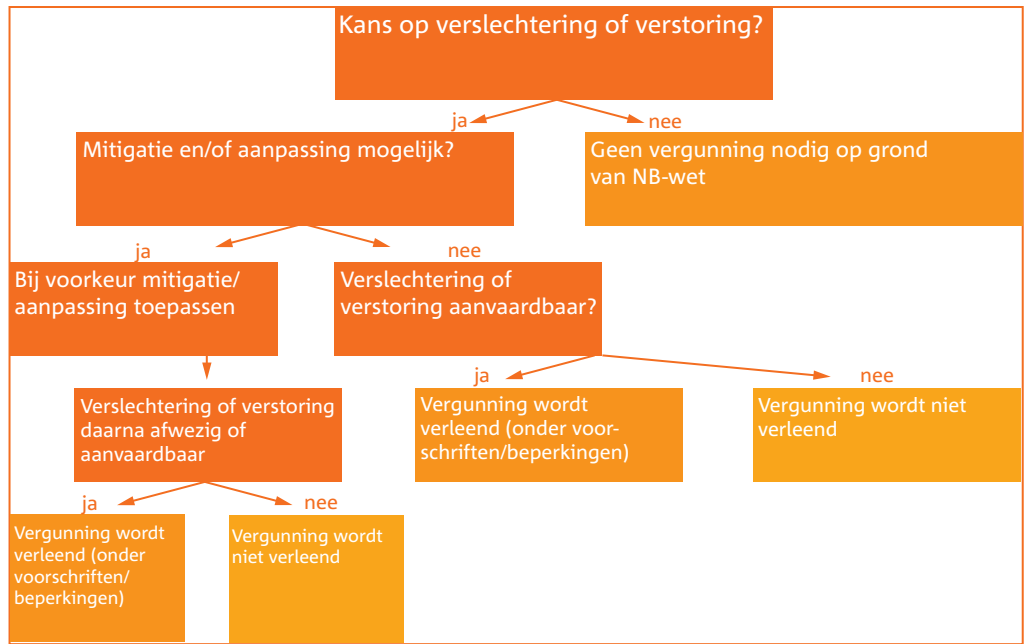
Als uit de beschikbare informatie blijkt dat er geen negatieve effecten voor het Natura 2000-(deel)gebied optreden door toedoen van het project (dan wel indien de negatieve effecten in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen aanvaardbaar zijn), wordt de vergunning afgegeven. Ook als dit de uitkomst is door de toepassing van mitigerende maatregelen. Er kunnen aan de vergunning wel voorwaarden of beperkingen vast zitten.

De behandeling van de aanvraag duurt circa 13 weken. Het bevoegd gezag kan deze termijn eenmaal met 13 weken verlengen.

6.5 Combineer andere besluiten en procedures indien mogelijk

De meeste projecten kennen meerdere vergunningstrajecten en andere procedures. U kunt het bevoegd gezag vragen welke andere vergunningen, ontheffingen en besluiten noodzakelijk zijn. U kunt ook een schriftelijk verzoek indienen om coördinatie van besluitvorming. Het is verstandig om eerst de vergunning te regelen die nodig is op grond van de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998. Doe dit in een zo vroeg mogelijk stadium. Als voor uw project een milieueffectrapportage moet worden uitgevoerd, kunt u deze koppelen aan het onderzoek ten behoeve van vergunning voor de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998. Zie verder 7.6 Relatie passende beoordeling en milieueffectrapportage.

⁷ N.M.J.A., Dankers, Capelle, H.M.P.M., Neven, M.G.G., Wintermans, G., Mitigatie en compensatie van effecten van extra spuisluisen in de Afsluitdijk, Noodzaak? Mogelijkheden? Zo ja, hoe?, Alterra-rapport 520, Wageningen 2002.

Figuur 6.1: Verslechterings- en verstoringstoets

7. Passende beoordeling

Als uit de oriëntatiefase blijkt dat er kans is op significant negatieve effecten voor het Natura 2000-(deel)gebied (dit betekent dat het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in gevaar kan komen), dient een passende beoordeling te worden gemaakt alvorens een vergunning wordt aangevraagd. De passende beoordeling moet bepalen of de kans op significant negatieve effecten reëel is. Laat de passende beoordeling bij voorkeur door experts uitvoeren. Onderhoud tijdens de gehele fase contact met het bevoegd gezag.

7.1 Gegevens- en effectanalyse

Net als bij de oriëntatiefase neemt u contact op met het bevoegd gezag en maakt u een gegevens- en effectanalyse, waarin de mogelijke effecten van het project voor het Natura 2000-(deel)gebied in kaart worden gebracht. Neem de gegevens van de oriëntatiefase als uitgangspunt. Voer stap 6.1 en 6.2 van de verslechterings- en verstoringsfase uit.

Significantie

Bepaal of er een kans is op (significant) negatieve effecten voor het Natura 2000-(deel)gebied. Er zijn geen officiële rekenregels beschikbaar om te bepalen of een effect wel of niet significant is. Het is onder andere afhankelijk van de instandhoudingsdoelstellingen, de staat van instandhouding, voortschrijdend inzicht en van de context.

Voorbeeld

Het doel van de soort A034 lepelaar betreft in een gebied: behoud van de populatie van 1998-2002. Het vijfjarig gemiddeld nazomeraantal dient ten minste 100 te bedragen. Als de populatie 100 bedraagt, zal een sterfte van 10 lepelaars als significant worden beschouwd. Bij een populatie van gemiddeld 500 zal een sterfteaantal van 10 waarschijnlijk niet als significant worden beschouwd.

Ga altijd uit van het voorzorgbeginsel. Wees eerlijk over onzekerheden en probeer deze zo goed mogelijk kwalitatief en kwantitatief in beeld te brengen.

Ga, als er sprake is van mogelijk (significant) negatieve effecten, na welke mogelijkheden mitigatie biedt.

7.2 Alternatievenonderzoek

Indien er sprake is van mogelijk significant negatieve effecten, dient u een alternatievenonderzoek uit te voeren. Dit betekent dat u nagaat of er alternatieve oplossingen zijn voor het project die minder of geen negatieve effecten hebben voor het Natura 2000-(deel)gebied. Het gaat om alternatieven voor het bereiken van het hetzelfde doel/oplossen van het probleem. De volgende opties dienen te worden onderzocht:

- De nul-optie, analyse van de situatie wanneer het project niet wordt uitgevoerd;
- Aanpassing van de doelstelling;
- Andere invulling van het project (dit kan ook worden gezien als mitigerende maatregel);
- Andere locaties (ook buiten de regio, soms buiten de landsgrenzen);
- Andere oplossingen, waarbij het doel op een geheel andere wijze kan worden bereikt.

Voorbeeld:

- Ontwikkeling van een goederenspoorlijn om het vervoer over de weg te verlichten. De mogelijkheden van vervoer over water kunnen worden onderzocht.

- Ontwikkeling van een containerterminal om de werkgelegenheidsontwikkeling veilig te stellen. Er kan worden onderzocht of er andere locaties zijn waar de containerterminal kan worden aangelegd, zowel in de directe omgeving als op grotere afstand. De gevolgen van de ontwikkeling van een kleinere terminal kunnen worden onderzocht. Ook kan worden bekeken of de werkgelegenheid op een andere manier veilig kan worden gesteld, bijvoorbeeld via impulsen in de diensten- of recreatiesector.
- Ontwikkeling van een woonwijk om aan de woonbehoefte te voorzien. Er kan worden onderzocht of andere locaties geschikt zijn. Er kan worden bekeken of een andere inrichting, bijvoorbeeld stapeling, minder schade veroorzaakt. Tevens kunnen de mogelijkheden voor inbreiding binnen bestaande bebouwde contouren uitkomst bieden.
- Ontwikkeling van een bedrijventerrein om te voldoen aan ruimtevrage en werkgelegenheidsdoelstellingen. Er kan in kaart worden gebracht of er op bestaande terreinen nog ruimte is of dat herstructurering voldoende extra ruimte oplevert. Het geplande terrein kan anders worden ingericht, bijvoorbeeld door middel van intensief ruimtegebruik waardoor de footprint kleiner wordt. Er kan gezocht worden naar andere locaties.

Als er een goed alternatief aanwezig is, moet hiervoor worden gekozen. Financiële argumenten spelen in principe geen rol, maar het alternatief moet wel redelijkerwijs uitvoerbaar zijn. Zie ook paragraaf 6.5. Toelichting op stap 3: toetsen aan de ADC-criteria in de Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998 van LNV (www.minlnv.nl/natuurwetgeving - hulpmiddelen natuurwetgeving - handreikingen en brochures) voor uitleg over alternatievenonderzoek. Zie tevens paragraaf 7.6 in deze checklist voor de verschillen tussen het alternatievenonderzoek van de passende beoordeling en de milieueffectrapportage.

7.3 Aantonen van dwingende redenen van groot openbaar belang

Bij het ontbreken van alternatieve oplossingen, kan er bij een project met dwingende redenen van groot openbaar belang soms toch een vergunning op grond van de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 worden verkregen. Dwingende redenen van groot openbaar belang zijn gebaseerd op argumenten van sociaal-economische aard of die verband houden met de menselijke gezondheid of de openbare veiligheid en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten hebben. Het gaat bij economische belangen om belangen voor de lange termijn. Deze uitzondering wordt in de praktijk alleen gemaakt bij grote overheids(gerelateerde) projecten. Individuen en afzonderlijke bedrijven krijgen in principe niet met deze situatie te maken. Er zijn echter geen echte maatstaven voor wat wel en niet onder dwingende redenen van groot openbaar belang valt. De motivatie is erg belangrijk. Indien nodig moet daar onderzoek voor worden uitgevoerd. In ieder geval dienen de volgende punten te worden aangetoond:

- Het project streeft een Europees doel na en heeft voor Europa naar verwachting positieve effecten. Het maakt bijvoorbeeld deel uit van het Europese transportnetwerk;
- Het gaat om een publiek belang;
- Er is sprake van een langetermijnbelang bij sociaal economische belangen;
- Kwantitatieve onderbouwing, eventueel door middel van maatschappelijke kosten-batenanalyses en economische effectstudies;
- Het belang moet opwegen tegen de betrokken natuurwaarden.

Significant negatieve effecten op prioritaire soorten of habitats

Indien er sprake is van mogelijk significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van prioritaire soorten of habitats (zie Bijlage 3 voor een lijst met prioritaire soorten en habitats in Nederland), kunnen alleen argumenten die verband houden met de menselijke gezondheid, de openbare

veiligheid of met voor het milieu wezenlijke gunstige effecten als dwingende reden van openbaar belang worden aangevoerd. Bij belangen op het vlak van sociaal-economische aard, moet eerst een advies aan de Europese Commissie worden gevraagd. De Minister van LNV vraagt dit aan. Een reactie van de Commissie kan lang duren (enkele maanden tot een jaar). (Zie http://www.mainport-pmr.nl/download/beleidsdocumenten/PMR_EU-N.pdf voor een voorbeeld van een adviesaanvraag).

7.4 Compensatie

Bij een project met dwingende redenen van groot openbaar belang wordt alleen een vergunning op grond van de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 verleend, als er aan de gestelde compensatieverplichtingen is voldaan. Compensatie bestaat uit fysieke maatregelen (financiële compensatie is niet toegestaan) die worden genomen bovenop de normale instandhoudingsmaatregelen voor een Natura 2000-(deel)gebied. Zij zijn bedoeld om de negatieve gevolgen van een activiteit te neutraliseren en een exacte compensatie te bieden voor de negatieve effecten op de betrokken habitats en soorten. De maatregelen moeten:

- Betrekking hebben op de natuurwaarden die de schadelijke gevolgen ondervinden;
- Zoveel mogelijk plaatsvinden in de directe nabijheid van het aangetaste Natura 2000-(deel)gebied, in ieder geval betrekking hebben op dezelfde biogeografische regio. (Dit is voor Nederland de Atlantische biogeografische zone waar heel Nederland binnen valt);
- Voorzien in functies die vergelijkbaar zijn met die van het oorspronkelijke gebied;
- De compensatie moet een feit zijn op het tijdstip waarop significante gevolgen zich voordoen, tenzij kan worden aangetoond dat realisatie op dit tijdstip niet noodzakelijk is om de bijdrage van het betrokken gebied aan Natura 2000 veilig te stellen;
- Er wordt een waarborg geëist dat de compensatienatuur blijvend is (en niet door bijvoorbeeld verandering van eigenaar in gevaar kan komen).

Compensatie kan plaatsvinden door middel van compenseren van oppervlakten/of kwaliteitsverlies, maar ook door elders in het Natura 2000-(deel)gebied of in een ander Natura 2000-gebied de kwaliteit dusdanig te verhogen dat de aangetaste waarden zich daar in hogere mate dan voorheen kunnen ontwikkelen. De gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 hanteert geen prioritering op dit punt. De compensatie wordt door de initiatiefnemer bekostigd en gerealiseerd.

Voorkom compensatie

In de praktijk kent compensatie een hoop knelpunten. Houd er rekening mee dat het vinden van een goede compensatielocatie moeilijk is, onder andere door: beperkte beschikbaarheid van grond, hoge grondprijzen, concurrentie met andere natuurprojecten en andere functies. Tevens kunnen de verkooponderhandelingen en bestemmingswijzigingen veel tijd in beslag nemen. Ontwikkeling van nieuwe natuur, daarbovenop, duurt lang (tot 25 jaar, afhankelijk van het type natuur en omstandigheden) en de kosten zijn hoog. Over het algemeen kost compensatie veel tijd en geld. Zoek daarom eerst naar mogelijkheden om schadelijke effecten te voorkomen, waardoor compensatie niet nodig is.

Uitvoering van compensatie

Bepaal zo exact mogelijk welke natuurwaarden gecompenseerd dienen te worden en welke eisen deze natuurwaarden stellen.

Analyseer of er in de directe omgeving geschikte locaties zijn, waar deze natuurwaarden zouden kunnen worden ontwikkeld. Dit betekent dat het gebied:

- Aan dezelfde abiotische voorwaarden moet voldoen als het te compenseren gebied;
- Dezelfde vereiste functies moet hebben/kunnen ontwikkelen als waar het oorspronkelijke gebied voor is geselecteerd;
- Het vervangende areaal moet blijvend de functie van het aangetaste Natura 2000-(deel)gebied kunnen overnemen. (Dit betekent dat verandering van eigenaar geen gevaar mag vormen voor de functie);
- In principe dezelfde grootte hebben als het oorspronkelijke gebied (uitzonderingen zijn hierop mogelijk, zoals verderop in de tekst wordt besproken).

Compensatie in de directe nabijheid heeft het voordeel dat de kans groter is dat de abiotische omstandigheden vergelijkbaar zijn. Tevens kan de verspreiding van dieren en zaden van planten van het brongebied gemakkelijk plaatsvinden. Let ook op ligging binnen het ecologisch netwerk en verbindingzones. Ook wordt in de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 de voorkeur uitgesproken voor compensatie in de nabijheid van het betrokken Natura 2000-(deel)gebied.

Zoek eerst naar gronden binnen de eigen mogelijkheden. Dit zijn gronden waar u het eigendom of zeggenschap over heeft. Kijk daarna naar ruilgronden en naar gronden met de bestemming natuur. Dit levert de minste vertragingen op. Laat een deskundige bepalen of de locaties wel of niet geschikt zijn voor compensatie.

Analyseer of de gevonden locaties kunnen worden verworven (indien ze nog niet in eigendom zijn) en of de bestemming kan worden aangepast via een bestemmingsplanwijziging of een artikel 19 procedure (indien de bestemming nog niet natuur betreft). Informeer naar de verwachte tijdsduur hiervan. Een korte artikel 19 procedure neemt circa 34 weken in beslag, een lange circa 48 weken. Een herziening van het bestemmingsplan kan 26 tot 36 maanden of langer in beslag nemen. Houd er rekening mee dat de compensatie over het algemeen pas na de bestemmingswijziging kan aanvangen. Soms kan er een tijdelijke vrijstelling worden verkregen (artikel 17 procedure). Deze vrijstelling geldt voor maximaal 5 jaar en de procedure neemt zo'n 34 tot 48 weken in beslag. Zie ook www.vrom.nl en de Handreiking Bestemmingsplan en Natuurwetgeving van LNV (www.minlnv.nl/natuurwetgeving-hulpmiddelen-natuurwetgeving-handreikingen-brochures) voor informatie over bestemmingsplannen.

Indien geschikte locaties te verwerven zijn en binnen afzienbare tijd de gewenste bestemming kunnen krijgen, moet worden onderzocht of het mogelijk is om de gewenste compensatie te hebben voltooid voordat het project van start gaat. Indien dit kan, dan kan de vergunning op grond van de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 worden aangevraagd. Daarbij moet worden aangetoond dat het gebied de functie van het aangetaste Natura 2000-(deel)gebied (tijdig) kan overnemen. Tevens moet worden aangetoond dat het gebied verworven en ingericht kan worden en dienen de beheer- en inrichtingsmaatregelen te worden weergegeven.

Kan de compensatie niet tijdig worden voltooid, dan moet worden onderzocht of dit de samenhang van Natura 2000 aantast. Indien dat het geval is, kan worden onderzocht of het inrichten van een groter gebied de samenhang kan bewaren en of er mogelijkheden zijn om een groter gebied te verwerven.

Bijvoorbeeld:

Als gevolg van landaanwinning voor project x wordt over twintig jaar een verlies verwacht van circa 20 ha van habitatype 2130 (vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie). Ter compensatie van dit mogelijke verlies wordt 100 ha nieuw duingebied aangelegd waar dit habitatype 2130 zich kan ontwikkelen. Op het moment dat de negatieve effecten zich na 20 jaar voordoen, zal de kwaliteit van het habitatype 2130 van het compensatieproject naar verwachting rond de 20%

van de compensatieopgave bedragen. Om die reden is de omvang van het nieuw te ontwikkelen duingebied ongeveer vijf maal zo groot genomen⁸.

Als er geen geschikte locatie in de directe nabijheid van het gebied kan worden gevonden of naar redelijkheid kan worden verworven, kan er naar een geschikte locatie elders, maar wel in dezelfde biogeografische regio worden gezocht. Laat deskundigen bepalen waar geschikte locaties zijn en ga na of deze verworven kunnen worden en de geschikte bestemming kunnen krijgen. Particulieren, provincies, waterschappen en Rijk kunnen gebruik maken van deze optie. Voor gemeenten ligt dit moeilijker omdat zij over hun eigen gemeentegrens heen moeten zoeken. Het inschakelen van een derde partij kan uitkomst bieden.

Er kan, zoals eerder genoemd ook worden onderzocht of de kwaliteit van een ander deel van het betrokken gebied of van een ander Natura 2000-gebied zodanig verhoogd kan worden dat de aangetaste natuurwaarden zich daar in hogere mate dan voorheen kunnen ontwikkelen en de aantasting op die manier teniet doen. Bijvoorbeeld als er geen geschikte locaties te vinden en/of naar redelijkheid te verwerven zijn, maar dit hoeft niet perse het geval te zijn. Dit speelt onder meer bij projecten in of nabij zoute natte gebieden, omdat nieuwe zoute natte natuur niet tot nauwelijks kan worden ontwikkeld. Het kan ook spelen bij natuurtypen die een lange ontwikkelingstijd vergen.

Bijvoorbeeld:

Landaanwinning in zee kan bijvoorbeeld worden gecompenseerd door de instelling van een zeereservaat waarin de levensmogelijkheden voor vogels, vissen en bodemdieren kunnen worden vergroot door beperkingen op te leggen aan verstorende gebruiksfuncties, zoals visserij. De aantallen vogels, vissen en bodemdieren kunnen daar dan evenredig toenemen aan de aantallen die hun leefgebied verliezen als gevolg van de landaanwinning⁹.

Betrek deskundigen bij deze fase: ecologen, biologen, hydrologen en onroerend goed deskundigen.

Monitoren

Om vast te kunnen stellen of compensatie werkelijk de gewenste resultaten oplevert, dient de initiatiefnemer op regelmatige basis te monitoren. Indien de resultaten niet voldoen dienen er maatregelen te worden genomen, bijvoorbeeld in de vorm van uitbreiding van het compensatiegebied, extra inspanningen en kwaliteitsverbetering in andere gebieden. Van tevoren moet een monitoringsplan worden ontwikkeld, welke onderdeel is van de informatie voor de passende beoordeling.

Ook de door het project optredende negatieve effecten dienen door de initiatiefnemer te worden gemonitord om in de gaten te houden of de effecten niet groter zijn, dan ingeschat. Indien dat het geval is, dienen er maatregelen te worden genomen, bijvoorbeeld in de vorm van extra compensatie. Daarom moet er ook een 0-meting plaatsvinden.

7.5 Vergunningaanvraag

Dien de aanvraag voor de vergunning op grond van de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 bij het bevoegd gezag in. Lever daarbij de benodigde gegevens van de passende beoordeling in. De informatie moet schriftelijk worden aangeleverd en het geheel moet controleerbaar zijn.

Als uit de beschikbare informatie blijkt dat er geen negatieve effecten voor het Natura 2000-(deel)gebied optreden door toedoen van het project (dan wel indien

⁸ Het voorbeeld is gebaseerd op Project Mainportontwikkeling Rotterdam, www.mainport-pmr.nl.

⁹ Het voorbeeld is gebaseerd op Project Mainportontwikkeling Rotterdam, www.mainport-pmr.nl.

de negatieve effecten in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen aanvaardbaar zijn), wordt de vergunning afgegeven. Ook als dit de uitkomst is van de toepassing van mitigerende maatregelen. Als er een kans op significant negatieve effecten is, wordt alleen een vergunning verleend als er geen alternatieven mogelijk zijn, het project dwingende redenen van groot openbaar belang heeft en er aan de compensatieverplichting is voldaan.

De behandeling van de aanvraag duurt circa 13 weken. Het bevoegd gezag kan deze termijn eenmaal met 13 weken verlengen.

Het Rijk, in de meeste gevallen het Ministerie van LNV, moet de Europese Commissie van de voorgenomen compensatie op de hoogte stellen. Er hoeft niet een reactie van de Commissie te worden afgewacht.

7.6 Relatie passende beoordeling en milieueffectrapportage

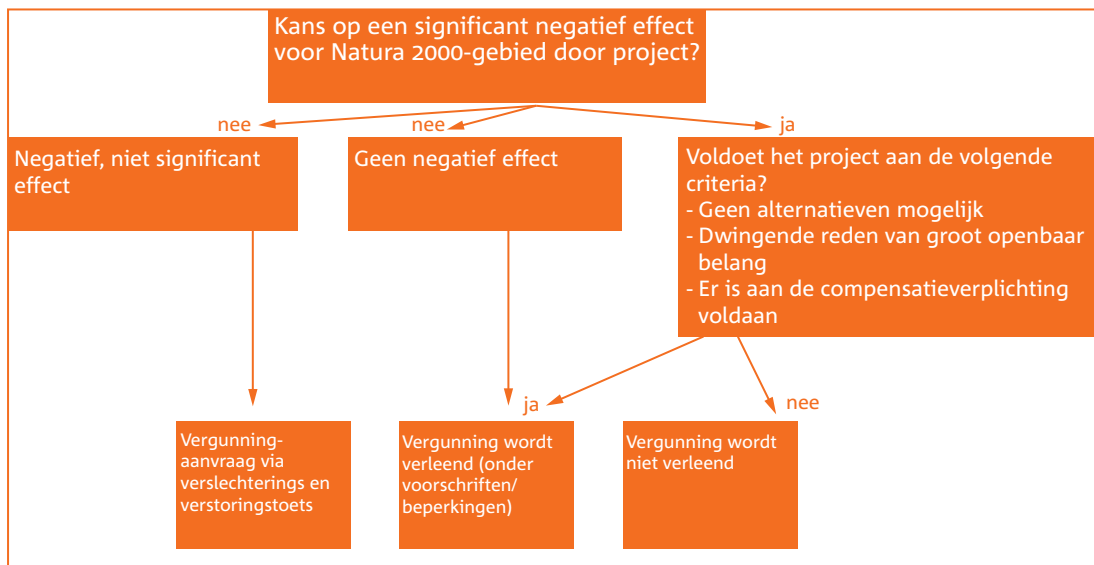
Ook de passende beoordeling kunt u andere besluiten en procedures combineren. Met name de milieueffectrapportage speelt hierin een belangrijke rol. Wanneer er voor uw project een milieueffectrapportage¹⁰ moet worden doorlopen¹¹, dan kunt u de passende beoordeling hieraan koppelen. Over het algemeen bepaalt het bevoegd gezag dat projecten die Natura 2000-gebieden kunnen aantasten, een m.e.r.-plicht hebben. De informatie die voor de vergunningverlening in het kader van de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 noodzakelijk is, komt veelal overeen met de informatie die voor het natuuraspect in een milieueffectrapport nodig is. Het milieueffectrapport is echter breder van opzet en op het gebied van natuur minder specifiek dan de passende beoordeling. Bij een koppeling dient hier rekening mee te worden gehouden. Er zijn drie belangrijke verschillen tussen een algemeen milieueffectrapport en een passende beoordeling. Ten eerste gaat het milieueffectrapport uit van de doelstellingen van het project, terwijl de passende beoordeling uitgaat van de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied. Daarnaast wordt bij een milieueffectrapport de meest actuele informatie geëist die beschikbaar is. Bij een passende beoordeling kan het voorkomen dat dit niet voldoende is en dat er nieuw onderzoek nodig is. Zowel bij een milieueffectrapport als bij een passende beoordeling moet er een alternatievenonderzoek plaatsvinden. Bij de passende beoordeling moet er echter naar alternatieve oplossingen voor het behalen van de doelstelling van het project worden gekeken en moet er breder naar andere mogelijke locaties worden gekeken, ook naar locaties buiten de grenzen van het grondgebied waarvoor het bevoegd gezag verantwoordelijk is. Dit kan zelfs betekenen dat er buiten de landsgrenzen moet worden gekeken.

De vergunning op grond van de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 kan tijdens of na de milieueffectrapportage worden aangevraagd. Voordat de vergunning kan worden verleend, moet de milieueffectrapportage zijn doorlopen. De milieueffectrapportage neemt minstens een half jaar in beslag, maar duurt meestal langer. De milieueffectrapportage moet zo vroeg mogelijk worden ingezet. Zie hoofdstuk 7. uit de Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998 van LNV voor meer informatie ([www.minlnv.nl/natuurwetgeving-hulpmiddelen natuurwetgeving - handreikingen en brochures](http://www.minlnv.nl/natuurwetgeving-hulpmiddelen-natuurwetgeving-handreikingen-en-brochures)). Tevens kunt u informatie over de milieueffectrapportage vinden op de website van het ministerie van VROM (www.vrom.nl) en de Commissie voor de milieueffectrapportage (www.commissiemer.nl).

Figuur 7.1 geeft een overzicht van de fase passende beoordeling

¹⁰ Milieueffectrapportage (m.e.r.) is de procedure. Het milieueffectrapport (MER) is het product van de m.e.r.-procedure.

¹¹ De activiteiten en besluiten waarvoor het verplicht is om een milieueffectrapport te maken staan vermeld in onderdeel c van het Besluit milieueffectrapportage 1994. De activiteiten en besluiten waarvoor een beoordelingsplicht is voor een milieueffectrapportage staan vermeld in onderdeel d van het besluit. (Zie ook <http://www.wetten.overheid.nl> - zoekterm: Besluit milieueffectrapportage 1994). Voor strategische plannen en programma's wordt de MER-procedure ook wel Strategische Milieubeoordeling genoemd. Als er sprake kan zijn van aantasting van een Natura 2000-gebied en er is een passende beoordeling vereist, is er bijvoorbeeld sprake van een SMB-plicht.

Figuur 7.1: passende beoordeling

8. Algemene tips

Op basis van ervaringen van projecten in de ruimtelijke ordeningssfeer met de Natuurbeschermingswet en artikel 6 van de Habitatrichtlijn worden hier nog enkele algemene tips gegeven die voor u van nut kunnen zijn.

Planning

Houd rekening met extra tijd en kosten die met de vergunningsprocedure van de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 kunnen samenhangen. Vooral bij grotere en ingewikkelde projecten dient rekening te worden gehouden met de tijd en kosten van onderzoeken, overleg, mitigerende maatregelen, compensatie en vereiste vergunningen. Er is geen vast kengetal hiervoor. Bij grote infrastructuurprojecten kan dit oplopen tot tientallen miljoenen en meerdere jaren. Eenvoudige ecologische onderzoeken kunnen enkele duizenden euro's kosten en enkele weken in beslag nemen.

Quickscan

Alvorens u de oriëntatiefase ingaat, kunt u overwegen om een eerste quickscan uit te (laten) voeren. Dit houdt in dat u een globale effectanalyse maakt, waarmee u de kansen voor uw project op de gewenste locatie kunt inschatten. Aanpassing, verplaatsing of afzien van het plan is in de planfase het goedkoopste en eenvoudigste. Als u de kansen positief inschat, kunt u de gegevens van de eerste quickscan gebruiken in de oriëntatiefase.

Communicatie

Communicatie met het bevoegd gezag, maar ook met andere belanghebbenden is belangrijk tijdens alle fasen. Draagvlak bij betrokkenen kan de proceduretijd aanzienlijk verkorten doordat het bijvoorbeeld beroepsprocedures kan voorkomen en doordat er gemakkelijker medewerking wordt verleend, bijvoorbeeld in het kader van compensatie. Tevens kunnen belanghebbenden nuttige ideeën en informatie aanleveren, zoals op het gebied van ecologische data en mitigerende maatregelen. Betrek (mogelijk) betrokkenen vanaf het begin bij het project en probeer van hen probleemhouders te maken.

Aandragen van informatie

Het verdient aanbeveling om een vertaalslag te maken van de wetenschappelijke studies die ten behoeve van de vergunningenprocedure zijn gemaakt, welke helder is en goed te begrijpen voor het bevoegd gezag. De wetenschappelijke studies kunnen als bijlagen/achtergrondmateriaal worden toegevoegd.

Projectdoelstelling

Definieer een heldere en goed afgebakende projectdoelstelling. De projectdoelstelling bepaalt of er sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang en dient als maat voor de alternatievenafweging.

Voorkom compensatie

Compensatie moet als laatste redmiddel worden gezien. De toepassing ervan is moeilijk en kostbaar. Probeer dan ook te vermijden dat uw project significant negatieve effecten zal hebben, waardoor u compensatie kunt vermijden.

Extra's

Het kan lonend zijn om iets extra's voor de natuur te doen. Dit kan rekenen op sympathie bij belanghebbenden, kan als promotie werken en kan soms ook de uiteindelijke waarde van project vergroten. Denk bijvoorbeeld aan een groene woonomgeving, wat de verkoopprijs van woningen kan vergroten.

Bijlage I Voorbeelden van projecten (andere handelingen en plannen) waarbij een vergunning op grond van de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 nodig kan zijn

- Activiteiten die binnen de ruimtelijke ordenings sfeer vallen en waar in het kader van de Wet op de ruimtelijke ordening een vergunning of meldplicht voor nodig is. Bijvoorbeeld:
 - Ontwikkeling en aanpassing van infrastructuur;
 - Ontwikkeling of sloop van onroerend goed;
 - Ontwikkeling of herzien van ruimtelijke plannen, zoals bestemmingsplannen, structuurplannen, streekplannen, planologische kernbeslissingen.
- Activiteiten waarvoor de tracewetprocedure van toepassing is. Bijvoorbeeld:
 - Ontwikkeling van hoofdwegen, landelijke railwegen, hoofdvaarwegen, ontwikkeling van bruggen en tunnels.
- Activiteiten waarvoor een vergunning op basis van de Wet Milieubeheer nodig is.
 - Bijvoorbeeld ontwikkeling of herzien van een milieubeleidsplan of provinciale verordening;
- Projecten die m.e.r.-plichtig zijn.
- Activiteiten waarvoor een vergunning nodig is in het kader van de Ontgrondingenwet of in het kader van de Wet Verontreiniging Oppervlaktewateren, zoals waterhuishoudingsplannen.
- Activiteiten ten behoeve van onderhoud en/of ontwikkeling van natuur
 - Landbouwactiviteiten. Bijvoorbeeld:
 - Bij verandering van productiewijze (bijvoorbeeld van biologische landbouw naar gangbare landbouw);
 - Intensivering.

Bijlage II Handige adressen van instanties voor actuele gegevens over Natura 2000-gebieden, natuurwaarden en andere gegevens

**Ministerie van LNV: www.minlnv.nl/natuurwetgeving
LNV-loket 0800-2233322**

LNV Directie Regionale Zaken:

- Vestiging Noord: 050-5992300 (voor de provincies Groningen, Friesland en Drenthe)
- Vestiging Oost: 070-8883160 (voor de provincies Overijssel en Gelderland)
- Vestiging West: 070 888 3200 (voor de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland)
- Vestiging Zuid: 070-8883280 (voor de provincies Zeeland, Noord-Brabant en Limburg)

Natuurloket (<http://www.natuurloket.nl/>) 024- 365 2372

**Vereniging Netwerk Groene Bureaus (<http://www.natuurnet.nl/ngb/>)
030-6565466**

Particuliere gegevensbeherende organisaties: Vereniging Onderzoek Flora en Fauna (<http://www.voff.nl/>) 024 3652353

- Stichting Analyse, Educatie en Marien Oecologisch Onderzoek (voor mollusken en zeedieren) www.anemoon.org 0252 531111
- Bryologische en Lichenologische WerkGroep KNNV (voor mossen en korstmossen) 0347 374023 www.blwg.nl
- European Invertebrate Survey Nederland (voor libellen, sprinkhanen, mollusken en andere ongewervelden) www.naturalis.nl/eis 071 5687670
- Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (veldbiologie algemeen) www.knnv.nl 030 2314797
- Nederlandse Entomologische Vereniging (voor insecten, spinnen en duizendpoten) www.nev.nl 038 3758275
- Nederlandse Mycologische Vereniging (voor paddestoelen) www.mlf.sci.kun.nl/nmv 024 3653270
- SOVON Vogelonderzoek Nederland (voor broed- en wintervogels) www.sovon.nl 024 6848111
- Stichting TINEA (voor faunistisch onderzoek kleine vlinders (nachtvlinders)) 0317 413259
- De Vlinderstichting (voor: vlinders en libellen) www.vlinderstichting.nl 0317 467346
- Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (voor: zoogdieren) www.vzz.nl 026 3705318

Natuurmonumenten (<http://www.natuurmonumenten.nl/>) 035 655 99 33

Staatsbosbeheer (<http://www.staatsbosbeheer.nl/>) 030 6926111

Provinciale landschappen (<http://www.landschappen.nl/>)

- Het Groninger landschap www.groningerlandschap.nl 050-3135901
- It Fryske Gea www.fryskegea.nl (0512) 38 14 48
- Drents landschap www.drentslandschap.nl 0592) 31 35 52
- Landschap Overijssel www.landschapoverijssel.nl 0529-401731
- Het Flevo Landschap www.flevo-landschap.nl 0320-286111
- Geldersch Landschap www.mooigelderland.nl (026) 355 25 55
- Utrechts Landschap www.utrechtslandschap.nl 030-220 55 55
- Zuidhollands Landschap www.zuidhollandslandschap.nl (010) 272 22 22
- Noordhollands Landschap www.landschapnoordholland.nl
- Zeeuws Landschap www.hetzeeuwselandschap.nl 0113-569110
- Brabants Landschap www.brabantslandschap.nl 0411 622775

- Limburgs Landschap www.limburgs-landschap.nl 077 - 4737575

Provincie (zie Hoofdstuk 4 voor adressen)

IVN www.ivn.nl

- IVN Consulentschap Groningen (050) 313 59 33
- IVN Consulentschap Fryslân (058) 289 04 36
- IVN Consulentschap Drenthe (0592) 37 17 40
- IVN Consulentschap Gelderland (026) 351 29 27
- IVN Consulentschap Flevoland (0320) 25 89 80
- IVN Consulentschap Utrecht (030) 221 05 99
- IVN Consulentschap Noord-Holland (0251) 65 07 38
- IVN Consulentschap Zuid-Holland (010) 477 96 69
- IVN Consulentschap Zeeland (0113) 21 16 75
- IVN Consulentschap Brabant (0411) 61 41 11
- IVN Consulentschap Limburg (0475) 38 64 60

Rijkswaterstaat (<http://www.rws.nl>) 070-3518080

**Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling
(<http://www.riza.nl>) 0320-298411**

Rijksinstituut voor Kust en Zee (<http://www.rikz.nl>) 070 311 43 11

Waterschap (<http://www.waterschappen.nl>)

NME-centra (<http://www.nme-gelderland.nl>)

**Agrarische natuurverenigingen, via Natuurlijk Platteland
(<http://www.natuurlijkplatteland.nl/>) 0512-305205**

Bijlage III Prioritaire soorten en habitats in Nederland

Prioritaire soorten:

- 1340 Noordse Woelmuis (*Microtus oeconomus arenicola*)
- 1078 Spaanse vlag (*Callimorpha quadripunctata*)

Prioritaire habitats:

- 2130 Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)
- 2140 Vastgelegde ontkalkte duinen met *Empetrum nigrum*
- 2150 Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (*Calluno-Ulicetea*)
- 6110 Kalkminnend of basifiel grasland op rotsbodem behorend tot het *Alyso-Sedion albi*
- 6120 Kalkminnend grasland op dorre zandbodem
- 6210 Droge halfnatuurlijke graslanden en struikvormende facies op kalkhoudende bodems (*Festuco-Brometalia*)
- 6230 Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
- 7110 Actief hoogveen
- 7210 Kalkhoudende moerassen met *Cladium mariscus* en soorten van het *Caricion davallianae*
- 7220 Kalktufbronnen met tufsteenformatie (*Cratoneurion*)
- 91D0 Veenbossen
- 91E0 Alluviale bossen met *Alnus glutinosae* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

Colofon

Deze checklist is ontwikkeld door LEI Wageningen-UR in opdracht van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Ministerie van LNV:
Directie Natuur

LEI:
Drs. Janneke Vader
Dr. Stijn Reinhard

Vragen?

Voor vragen of verdere informatie over deze checklist kunt u terecht op de website van het ministerie van LNV: <http://www.minlnv.nl/natuurwetgeving> of bij het LNV-loket: 0800 - 223 33 22